

DRAGICA MARTINIS

Marija Barbieri

Kad je Herbert von Karajan 1951. godine u Beču tražio Aidu za obilježavanje 50. godišnjice smrti Giuseppea Verdija i nije ju našao u Europi, poslao je intendantu Metropolitana Rudolfu Bingu brzojav s riječima: "Tražim najljepši glas. Gdje je?" Odgovor je ubrzo stigao: "Dragica Martinis. Ovdje." Nakon izvedbe "Aide" s Bečkom filharmonijom 3. veljače 1951. godine novine Die Presse napisale su: "U senzacionalnoj cjelini te koncertne operne izvedbe bila je jedna posebna senzacija - Dragica Martinis. Pjevala je zanosno lijepo s nedvojbenim osjećajem za stil i izraz. Njezin pun sopran, bogat blagozvučjem, bojom i svjetlom snagom pokoravao se svakom umjetničkom poticaju. Njezina je Aida istodobno lirska i dramatska, koncertantna i kazališna. Ona je savršena." Weltpresse nazvale su je "akustičkim čudom". Izvedba je objavljena na CD-u diskografske kuće Arcadia.

Dragica Martinis rođena je pod prezimenom Balić 19. siječnja 1922. u Sošicama pokraj Jastrebarskog. U Zagrebu je upisala glasovir u HGZ-u, radila kao blagajnica u kinu Union da bi se mogla školovati i pjevala u Ćirilo-Methodovom koru. Pjevanje je učila kod Marije Kostrenčić koja ju je pripremila za debi u zagrebačkoj Operi. Ali u Operi je uopće nisu htjeli poslušati. Tek kad joj je jedan njemački menadžer nakon položene audicije u Frankfurtu ponudio angažman u Berlinu, Stuttgartu ili Münchenu, gdje god želi (odabrala je Stuttgart, ali se zbog bombardiranja grada ubrzo vratila u Zagreb), mogla je zapjevati i u našoj Operi! Debitirala je 9. srpnja 1942. godine kao Mimì u "La Bohème" i u angažman stupila u rujnu 1943. godine ulogom Cio-Cio-San u obnovljenoj izvedbi "Madame Butterfly". Ljepotom i zvučnošću svojega baršunastoga glasa te izvrsnom i dramatski nježno naglašenom igrom dala je uložiti japanske gejša dimenziju istinske tragedije napuštene majke. Ta je uloga bila jedna od najljepših u njezinu repertoaru, ostvarenje neodoljive privlačnosti i uzbudljivosti. Posljednjih ratnih godina otpjevala je još tri nove velike uloge: Margaretu u "Faustu", Leonoru u "Trubaduru" i Massenetovu Manon. Njezina velika karijera počela je poslije Drugoga svjetskog rata. Nakon što je u prosincu 1945. godine u repertoar uvrstila Maricu u "Prodanoj nevjesti", u veljači 1946. pjevala je Lizu na svojoj prvoj premijeri - "Pikovoj dami". Partner joj je bio, kao i u ranijim ratnim predstavama, Josip Gostič, kojega je tijekom cijele karijere i suradnje s najslavnijim pjevačima vremena uvijek smatrala najdražim partnerom. Repertoaru je dodala dvije uloge s kojima će kasnije postati poznata u svijetu: Toscu i Aidu, za koju je 1948. godine dobila Saveznu nagradu.

Slijedile su Giulietta i Antonija na premijeri "Hoffmannovih priča", Donna Anna u sjajnom zagrebačkom "Don Juanu" s Tomislavom Neralićem u naslovnoj ulozi. U veljači 1949. godine bila je protagonistica prve hrvatske izvedbe opere "Ivan Susanjin" ("Život za cara") Mihaila Glinke s velikim Josipom Križajem u naslovnoj ulozi, a u lipnju je na obnovi "Porina" pjevala Zorku. Te je godine dobila prvu nagradu na Međunarodnom pjevačkom natjecanju u Ženevi što joj je otvorilo vrata velikih svjetskih kazališta. Bila je prva operna zvijezda bivše države, obasipana počastima kakve su danas nezamislive. U rujnu 1950. pjevala je Desdemonu na premijeri "Otella". Danas zvuči, najblaže rečeno neobično, da su mladi posjetitelji đakčkog partera probdjeli noć kako bi mogli doći do ulaznica kad se u 10 sati otvarala blagajna. Taj "Otello" pod ravnanjem Milana Sachsa s Gostičem u naslovnoj ulozi antologijski je trenutak hrvatske glazbene umjetnosti.

Godine 1950. Dragica Martinis ušla je u trogodišnji angažman u newyorkšku Gradsku operu u kojoj je pjevala Toscu i Aidu te u repertoar uvrstila još jednu ulogu koja će joj donijeti slavu - Puccinijevu Turandot. Opera je otvorila sezonu s "Turandot", a američki su kritičari napisali da se od vremena Marije Jeritze nije čula Turandot takve glasovne ljepote, muzikalnosti i stvaralačke snage. No angažman u newyorškoj Gradskoj operi istodobno joj je zatvorio vrata Metropolitanu - takav je tada bio običaj.

Turandot je Dragicu Martinis dovela do prvoga nastupa u Bečkoj državnoj operi 14. prosinca 1950. godine, koji je izazvao opće oduševljenje publike i kritike. Utjecajne *Die Presse* napisale su: "*Dvadesetosmogodišnja*

Zagrepcanka došla je, otpjevala i pobijedila. To se ne događa svakoga dana, pogotovo ne u Bečkoj državnoj operi. Preko noći dobila je ugovor i angažman." Četiri dana poslije pjevala je Toscu, i opet su slijedili hvalospjevi. U Bečku državnu operu ušla je zaista na velika vrata. Odmah je postala njezina prva zvijezda u talijanskom repertoaru, i opere su se često uvrštavale u repertoar prema njezinoj želji. Bila je u pravome smislu riječi *zvijezda*. Publika ju je obožavala. Gledatelji bi dolazili pred blagajnu u najranijim jutarnjim satima ne bi li došli do ulaznica, a nakon predstava policija ju je trebala štititi od razdraganih obožavatelja. Smatrali su je *velikom primadonom naše opere*. Postala je komorna pjevačica - *Kammersängerin* - i dobila visoko austrijsko odličje *Das Österreichische Ehrenkreuz für Wissenschaft und Kunst* (Austrijski počasni križ za znanost i umjetnost) koji austrijski predsjednik dodjeljuje za zasluge u kulturi. Dobila je i Zlatni orden grada Beča, koji Beč dodjeljuje umjetnicima koji su ga najviše proslavili. No na žalost, završilo je njezino djelovanje u Hrvatskoj zbog teško razumljivih političkih razloga.

Godina 1951. donijela je svjetski glazbeni događaj - premijeru "Otella" na Salzburškim svečanim igrama pod ravnanjem Wilhelma Furtwänglera, koji je zabilježen na CD-u. Dragica Martinis pjevala je svoju nezaboravnu Desdemonu uz tada najpoznatijeg svjetskog Otella, čileanskoga tenora Ramona Vinaya. Kritika je pisala: "*U jednostavnosti i ljupkosti pojave, u milozvučnosti njezina bogato nadarenog soprana ona je anđeoski lik s anđeoskim glasom. Njezin posljednji prizor u bračnoj ložnici, njezina molitva, njezino umiranje, uistinu su veliki trenuci Svečanih igara.*"

Transcedentalna ljepota glasa Dragice Martinis došla je do punog izražaja i na njezinoj prvoj premijeri u Bečkoj državnoj operi u siječnju 1952. godine. Pjevala je Leonoru u operi "Moć sudbine" pod ravnanjem još jednog velikog dirigenta s kojim je surađivala, Karla Böhma. U listopadu 1953. godine bila je Amelija na premijeri "Krabuljnog plesa" i na prvoj izvedbi opere u obnovljenoj zgradi Opere u siječnju 1956. pod ravnanjem Berislava Klobučara, s Josipom Gostičem. Troje hrvatskih umjetnika na bečkoj opernoj premijeri - neponovljiv zvjezdani trenutak hrvatskog opernog umijeća! U veljači 1956. godine bila je Puccinijeva Manon Lescaut na premijeri opere. U Bečkoj državnoj operi ostvarila je 14 uloga, sve su bile glavne, i 275 nastupa. S Toscom se 6. siječnja 1961. oprostila od bečke publike.

U doba kada su nastupi inozemnih pjevača u Italiji bili prava rijetkost, u milanskoj Scali nastupila je 1952. i 1953. godine na trima premijerama: "Mefistofelea" Arriga Boita pod ravnanjem Victora de Sabate, Verdijeva "Don Carla" te Mozartova "Don Giovannija" pod Karajanovim ravnanjem. Pjevala je u Caracallinim termama u Rimu, u napuljskom Teatru San Carlo pod ravnanjem Tullija Serafina bila je je Desdemona s Mariom Del Monacom. Pjevala je u Berlinu, Hamburgu, Münchenu, u Španjolskoj i Italiji, u Chicagu, Los Angelesu, Rio de Janeiru, San Franciscu gdje je kritika njezin glas opisala kao *suho zlato*. Svojemu talijanskom repertoaru dodala je ulogu iz njemačkoga - Sieglindu u "Walküri". Kada su samo rijetki izabrani pjevači snimali recitale opernih arija, snimila je dva za diskografsku kuću EMI, a kompilacija tih odlomaka objavljena je na CD-u izdanju Preiserrecords.

Dragica Martinis - u svijetu radi lakšeg izgovora poznata kao Carla, bila je jedna od najvećih zvijezda operne reprodukcije pedesetih godina prošloga stoljeća. Njezina je slava prelazila europske granice, jednako poznata bila je i u Sjevernoj i u Južnoj Americi. Veliki novinski naslovi najavljaljivali su njezina gostovanja. Bila je glavna protagonistica premijernih izvedaba, pjevala je isključivo glavne ili naslovne uloge, nastupala je s najslavnijim pjevačima vremena, a dirigirali su joj najveći dirigenti.

Ta divna, iznimna umjetnica osvajala je ne samo pjevačkim i scenskim kvalitetama nego i posebnom neponovljivom ljudskom toplinom. Bila je jedna od onih bogodanih izabranih umjetničkih ličnosti koje su veliki luk pjevačkog umijeća spojile s intenzitetom dramskog predanja i bogatstvom svoje osobnosti na najljepši i najiskreniji način prenosile umjetničku tvorbu, uspostavljale čvrst kontakt sa slušateljem i ostajale u neizbrisivu sjećanju kao neponovljiv doživljaj svečanog kazališnog čina.

A onda je 1957. godine tragičan događaj - smrt djeteta - prekinuo tu sjajnu karijeru. Smrću sina umrlo je *ono nešto* što razlikuje dobre pjevače od onih najvećih. Nije ostala bez glasa, na "silu" je imala još nekoliko nastupa godišnje da bi zaokružila svoj desetogodišnji bečki angažman i potom se posve povukla. Umrla je u Beču 9. kolovoza 2010. godine.

